

DOUĂ NOI CAPACE DE TERIAC DESCOPERITE PE TERITORIUL DOBROGEI

Gabriel CUSTUREA*

Cuvinte-cheie: *capace de teriac, Dobrogea, medicamente, farmacia venețiană, Testa d'oro, monedele venețiene, Vâlcele, Plopeni.*

Keywords: *theriac lids, Dobruja, medicine, Venetian chemist's shop, Testa d'oro, Venetian coins, Vâlcele, Plopeni.*

Rezumat: *Autorul prezintă două noi capace de la recipiente cu teriac descoperite întâmplător în sudul Dobrogei. Ambele capace sunt din plumb. Unul este original (piesa de la Vâlcele), altul este o imitație (piesa de la Plopeni) reprezentând producătorul medicamentului, farmacia venețiană Testa d'oro. Autorul precizează că prezența acestor capace dovedește pătrunderea și în mediul rural dobrogean a comerțului cu medicamente de calitate superioară. De asemenea, astfel de piese împreună cu monedele venețiene descoperite în zonă atestă legăturile Veneției cu teritoriul danubiano-pontic în epoca medievală și modernă.*

Abstract: *The author presents two new lids from theriac capsules discovered accidentally in Southern Dobruja. Both lids are made of lead. One of them is original (the piece from Vâlcele), the other is a counterfeit (the piece from Plopeni), representing the manufacturer of the medicine, the Venetian chemist's shop Testa d'oro. The author states that the presence of these lids proves the penetration also in the rural area of Dobruja of the trade of high quality medicines. Also, such pieces, together with Venetian coins discovered in the area, prove the relations of Venice with the Danubian-Pontic territory in the medieval and modern eras.*

Teriacul, considerat din antichitate un panaceu a rămas un produs cu mare căutare și în perioadele medievală și modernă. Gallenus, în secolul al II-lea d.Chr., îl trecea chiar între leacurile care vindecau ciuma (pesta).

Exista o rețetă foarte elaborată cu circa 60 - 100 substanțe și compuși și o rețetă simplificată, cu numai patru substanțe în compoziție, extrase din patru

* Gabriel CUSTUREA: Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța; e-mail: custurea@gmail.com

plante. Siropul de mentă sau mierea puteau fi folosite ca excipient¹. Produsul era fabricat în special de farmaciile din Veneția, iar de aici era exportat în întreaga lume mediteraneeană². Existau și alți producători de teriac în orașele din Franța, Spania sau Imperiul Otoman³. Medicamentul era produs sub un strict control atât al autorității statului, cât și al breslei farmaciștilor. Produsul se găsea pe piață sub formă de pulbere, unguent (pastă) sau lichid (apă teriacală)⁴ și era ambalat în cutii sau flacoane din ceramică (faianță), sticlă sau metal (etaîn)⁵.

Prezența acestui produs în spațiul românesc este atestată prin documente de arhivă de la sfârșitul secolului al XVI-lea⁶. Capsulele de la ambalajele teriacului sunt semnalate la începutul deceniului cinci al secolului trecut de către Th. Sauciu-Săveanu⁷, urmat la puțin timp de V. Laurent⁸ și C. Karadja⁹. La scurt timp apar și contribuțiile lui G. Davidson¹⁰, T. Gerasimov¹¹ și J. Jurukova¹² privind descoperirile din Grecia, respectiv Bulgaria. O încercare de valorificare muzeologică propune N. Vătămanu în deceniul șapte al secolului¹³.

Interesul pentru artefactele legate de teriac revine în primii ani ai mileniului trei prin contribuțiile lui E. Nicolae¹⁴ și I. Căndea¹⁵ cu descoperiri din Moldova și de la Brăila. Din colecțiile muzeului constănțean și ale Muzeului Național de Istorie a României s-au publicat capace de flacoane de teriac găsite pe teritoriul Dobrogei¹⁶. Continuând tradiția anilor '70 – '80, și cercetătorii bulgari prezintă tot mai des și mai multe astfel de obiecte descoperite pe teritoriul Bulgariei¹⁷. Pentru Europa Occidentală dispunem de o inventariere amănunțită a farmaciilor venețiene, făcută de U. Klein în mai multe etape¹⁸.

Piesele pe care le prezentăm au fost descoperite în anul 2015 cu prilejul unei

¹ BESCUI & SULIMAN 2007, p. 1; BONNEMAIN 2010, p. 302-304; CHAST 2010, p. 495-499; FLAHAUT 1998, p. 175-176; PAROJCIC, STUPAR & MIRICA 2003, p. 28-29.

² PAROJCIC, STUPAR & MIRICA 2003, p. 30; vezi și lamoneta.it/topic/66189-tessera-per-la-teriaca/page/1-30.

³ CHAST 2010, p. 500-501; p. 503-504; PAROJCIC, STUPAR & MIRICA 2003, p. 31; PUERTO-SARMIENTO 2009, p. 74-75, p. 81 și urm.

⁴ AUBERSON 2003, p. 32-33; CHAST 2010, p. 498; BOSC 2010, p. 285-294.

⁵ KLEIN 2012, p. 285; AUBERSON 2003, p. 32.

⁶ VĂTĂMANU 1967, p. 183-184.

⁷ SAUCIU-SĂVEANU 1943, p. 1-8.

⁸ LAURENT 1947, p. 205-217.

⁹ KARADJA 1952, p. 116-129.

¹⁰ DAVIDSON 1952, p. 329.

¹¹ GERASIMOV 1963, p. 277-280.

¹² JURUKOVA 1977, p. 24-28.

¹³ VĂTĂMANU 1966, p. 344-345.

¹⁴ NICOLAE 2005, p. 181-184.

¹⁵ CÂNDEA 2007, p. 323-335.

¹⁶ CUSTUREA 2008, p. 415-418; PARASCHIV-GRIGORE 2017-2018, p. 137-142.

¹⁷ BOTEVA 2017, p. 409-410; KOITCHEVA 1988, p. 38-40; MARKOV 2012, p. 211-220; NIKOLOV 2014, p. 105-107; PETRAKIEV 2015, p. 251-258; PETRAKIEV 2016, p. 225-232; PETRAKIEV 2017, p. 239-244; PETRAKIEV 2018, p. 578-588; PISAREV 1985, p. 41-44; PLETNOV 2003, p. 49-51; TONEV 1999, p. 48-49; VLADIMIROVA-ALADŽOVA 2011, p. 114-120; VLADIMIROVA-ALADŽOVA 2012, p. 641-647; ŽEKOVA 2001-2002, p. 158-161; ŽEKOVA 2011, p. 508-515.

¹⁸ KLEIN 2005, p. 35-42; KLEIN 2010, p. 71-79; KLEIN 2012, p. 285-294.

periegeze în zona rurală din sudul Dobrogei. Cele două capsule aparțin farmaciei venețiene Testa d'oro¹⁹.

1. Exemplarul de la Plopeni face parte din categoria imitațiilor care conțineau teriac falsificat:

Urme de legendă.

Bust laureat spre dreapta.

Pb., 21,46 g, d: 35,5 mm, gr.: 6 mm. Inv. 83 335.

2. Piesa de la Vâlcele aparține unui flacon care conținea teriac autentic produs de farmacia venețiană:

TER...A FINA ALLA TESTA DORO IN VENEZIA

Bust laureat spre dreapta, în câmp cap de leu, și literele V – C, în exergă 160(?).

Pb., 30,78 g, d : 39 mm, gr.: 7,5 mm. Inv. 83 349.

Ambele piese pot fi datate în secolele XVII–XVIII, poate chiar și în prima jumătate a secolului al XIX-lea.

Ca orice produs scump, cu căutare pe piață, substanța a fost masiv falsificată. Descoperirile din Bulgaria²⁰, cele de la Mangalia, Târgușor – Ester (două capace), Constanța (două capace) și de la Plopeni, atestă fără nicio îndoială acest fenomen.

Pe teritoriul danubiano-pontic avem până în acest moment confirmată prezența farmaciilor venețiene Struzzo d'oro, Testa d'oro, Cedro Imperiale, Aquila Nera, Umilta Coronata și trebuie să precizăm că mare parte dintre aceste farmacii care aprovizionau piața Levantului funcționează și în prezent, în Veneția sau în împrejurimi²¹.

Descoperirile din orașele dobrogene medievale – Constanța, Ester, Isaccea, Mangalia, Silistra – arată dezvoltarea regiunii, existența unei cereri de astfel de produse sofisticate. Alături de pondurile cu valori mici și medii de 1 – 20 dirhemi (dramuri)²², aceste capace dovedesc că aici se desfășura un comerț semnificativ cu mirodenii, medicamente și cosmetice.

Prezența unei capsule de teriac la Vâlcele, unde s-a găsit și un pond de 20 dirhemi (dramuri), încă inedit, și la Plopeni – localități rurale în epocile medievală

¹⁹ Farmacia Testa d'oro era cea mai cunoscută firmă din Veneția și se găsea pe Ponte Rialto: cf. <https://venezia.myblog.it/2013/07/05/la-piu-antica-spezierai-veneziana-famosa-per-la-sua-theriaca/>. Alta, Struzzo d'oro, la fel de veche, se găsea pe Ponte dei Baretteri. O farmacie Testa d'oro exista și în Trieste, fondată în 1630 cf. <https://www.lamoneta.it/topic/66189-tessera-per-la-teriaca/page/19/>, dar fabrica teriac de slabă calitate.

²⁰ Vezi tabelul centralizator.

²¹ Vechile farmacii încă funcționează în Veneția sau localități din nordul Italiei. Iată câteva exemple: Testa d'oro-Mestre-Veneția, Testa d'oro-Trieste, Madonna-Mestre-Veneția, Aquila Nera-Bolzano, Cedro imperiale (unificat cu Vecchia) – Veneția, Due Mori-Trieste.

²² CUSTUREA 1995-1996, p. 323-328; CUSTUREA 1998, p. 307-308; CUSTUREA 2002-2003, p. 441-442, nr. 3-14.

și modernă²³ – atestă circulația până în straturile cele mai profunde a unor mărfuri fine, de lux. De asemenea, coroborând cu descoperirile de monede venețiene²⁴ putem urmări și evidenția legăturile provinciei trans-dunărene – pe uscat și pe mare – cu Republica lagunelor.

²³ Ambele localități sunt amintite în documentele otomane între sec. XVI-XIX sub numele de Cavaclar (Ploeni), respectiv Valeli (Vâlcele), cf. GHIAȚĂ 1980, p. 51, nr. 71; p. 55, nr. 250. De asemenea, în cele două localități au fost descoperite monede din sec. XVI-XVIII, cf. CUSTUREA & VELTER 2017, p. 597, nr. 99; p. 600, nr. 139-145.

²⁴ CUSTUREA 2011, p. 113-120, cu bibliografia descoperirilor izolate și a tezaurilor.

Nr. crt.	PROVENIENȚĂ	PRODUCȚIE	FARMACIE	DEPOZIT	DIAM	Nr. piese	BIBLIOGRAFIE
1.	BULGARIA	LOCALĂ	ALLA TESTA D'ORO	MUZEUL SOFIA	35 mm.	1	GERASIMOV 1963, 278, nr. 1.
2.	SVISHTOV	VENEȚIA	ALLA TESTA D'ORO	MUZEUL SVISHTOV	50 mm	1	GERASIMOV 1963, 278 - 279, nr. 2/2.
3.	SILISTRA	LOCALĂ	ALLA TESTA D'ORO	MUZEUL SILISTRA	42 mm.	1	GERASIMOV 1963, 279, nr. 3.
4.	BULGARIA	LOCALĂ	ALI DUE MORI	-	24 mm.	1	GERASIMOV 1963, 279, nr. 4.
5.	BULGARIA	LOCALĂ	ALLA TESTA D'ORO	-	50 mm	1	GERASIMOV 1963, 279, nr. 4.
6.	ISTANBUL	LOCALĂ	ALLA TESTA D'ORO	-	36 mm.	1	MARTIN 1972, 55, nr. 1.
7.	ISTANBUL	LOCALĂ	ALLA TESTA D'ORO	-	30 mm.	1	MARTIN 1972, 55, nr. 2.
8.	ISTANBUL	LOCALĂ	ALLA TESTA D'ORO	-	32 mm.	1	MARTIN 1972, 56, nr. 3.
9.	ISTANBUL	VENEȚIA	ALI DUE MORI	-	21 mm.	1	MARTIN 1972, 56, nr. 4.
10.	CORINT	VENEȚIA	ALI DUE MORI	-	22 mm.	1	DAVIDSON 1952, 329, nr. 2833.

Nr. crt.	PROVENIENȚĂ	PRODUȚIE	FARMACIE	DEPOZIT	DIAM	Nr. piese	BIBLIOGRAFIE
11.	CORINT	VENEȚIA	ALI DUE MORI	-	25 mm	1	DAVIDSON 1952, 329, nr. 2834.
12	CORINT	VENEȚIA	ALI DUE MORI	-	23 mm.	1	DAVIDSON 1952, 329, nr. 2835.
13.	CORINT	VENEȚIA	ALLA TESTA D'ORO	-	42 mm.	1	DAVIDSON 1952, 329, nr. 2836.
14.	CORINT	VENEȚIA	ALLA STRUZZO D'ORO	-	23 mm	1	DAVIDSON 1952, 329, nr. 2837.
15.	CORINT	VENEȚIA	ALLA STRUZZO D'ORO	-	24 mm.	1	DAVIDSON 1952, 329, nr. 2838.
16.	CORINT	VENEȚIA	AL POMO D'ARGENTO ?	-	23 mm.	1	DAVIDSON 1952, 329, nr. 2839.
17.	ORHEIUL VECHI	VENEȚIA?	ALLA STRUZZO D'ORO	-	24 mm.	1	NICOLAE 2005, 181.
18	BRĂILA	VENEȚIA	ALLA TESTA D'ORO	MUZEUL BRĂILEI	41 mm.	1	CÂNDEA 2007, 328, nr. 1.
19.	BRĂILA	VENEȚIA?	ALLA CEDRO IMPERIALE	MUZEUL BRĂILEI	24 mm.	1	CÂNDEA 2007, 328, nr. 2.
20	MANGALIA	LOCALĂ	ALLA TESTA D'ORO	-	34 mm	1	SAUCIUC-SĂVEANU 1943, 3, 2-3.

Nr. crt.	PROVENIENȚĂ	PRODUCȚIE	FARMACIE	DEPOZIT	DIAM	Nr. piese	BIBLIOGRAFIE
21	ISACCEA	VENEȚIA	AL AQUILA NERA	MINAC	24 mm.	1	CUSTUREA 2008, 416, nr. 1.
22	TÂRGUȘOR - ESTER	VENEȚIA	AL AQUILA NERA	MINAC	24 mm.	1	CUSTUREA 2008, 416, nr. 2.
23	ISACCEA	VENEȚIA?	ALLA CEDRO IMPERIALE	MINAC	24,5 mm	1	CUSTUREA 2008, 416, nr. 3.
24	ISACCEA	VENEȚIA?	ALLA CEDRO IMPERIALE	MINAC	25,5 mm.	1	CUSTUREA 2008, 416, nr. 4.
25-26	TÂRGUȘOR - ESTER	LOCALĂ	AL AQUILA NERA	MINAC	24 mm.	2	CUSTUREA 2008, 416, nr. 5, 6.
27-28	CONSTANȚA	LOCALĂ	ALLA TESTA D'ORO	MNIR	35 mm	2	PARASCHIV-GRIGORE 2017-2018, 139, nr. 1-2
29	SILISTRA	LOCALĂ	AL AQUILA NERA	MNIR	24,77 mm.	1	PARASCHIV-GRIGORE 2017-2018, 139, nr. 3.
30	CONSTANȚA	LOCALĂ	ALLA UMILTA CORONATA	?	22 mm	1	LAURENT 1947, 213, n. 1, pl. ½.
31	AHTOPOL	VENEȚIA	ALLA TESTA D'ORO	MUZEUL AHTOPOL	65 mm	1	PETRAKIV 2016, 225-226

Nr. crt.	PROVENIENȚĂ	PRODUCȚIE	FARMACIE	DEPOZIT	DIAM	Nr. piese	BIBLIOGRAFIE
32	GARBOVO	LOCALĂ	ALLA TESTA D'ORO	MUZEUL GABROVO	35mm.	1	KOITCHEVA 1988, 38.
33	VIDIN	LOCALĂ	ALLA TESTA D'ORO	MUZEUL SOFIA	38 mm	1	MARKOV 2012, 213.
34.	DOBROGEA	VENEȚIA ?	ALLA TESTA D'ORO	-	-	3	LAURENT 1947, 205.
35	VÂLCELE	VENEȚIA	ALLA TESTA D'ORO	-	40 mm.	1	CUSTUREA 2019
36	PLOPENI	LOCALĂ	ALLA TESTA D'ORO	-	36 mm.	1	CUSTUREA 2019
37	ZLATOGRAD?	VENEȚIA	DEL LUPO	MUZEUL ZLATOGRAD	23-24 mm.	1	PETRAKIEV 2017, 240.
38	VELIKO TÂRNOVO	TRIEST	ALLA TESTA D'ORO	-	41-35 mm.	1	PETRAKIV 2015, 251.
39.	ARBANASI	TRIEST	ALLA TESTA D'ORO	-	45 mm.	1	ŽEKOVA 2000-2001, 159.
40.	SADOVO	TRIEST	ALLA TESTA D'ORO	-	41mm	1	NIKOLOV 2014, 106.

Nr. crt.	PROVENIENȚĂ	PRODUCȚIE	FARMACIE	DEPOZIT	DIAM	Nr. piese	BIBLIOGRAFIE
41.	SADOVO	VENEȚIA	ALLA TESTA D'ORO	-	41 mm	1	NIKOLOV 2014, p. 107.
42.	VELIKO TÂRNOVO	VENEȚIA	ALLA TESTA D'ORO	-	-	1	PISAREV 1985, 41.
43.	HOTNISA	LOCALĂ	ALLA TESTA D'ORO	-	46 mm	1	ŽEKOVA 2000-2001, 159.
44.	VARNA	LOCALĂ	ALLA TESTA D'ORO	-	-	6	PLETNIIOV 2003, 49-51.
45.	MELNIK	VENEȚIA	ALI DUE MORI	-	33-35 mm	1	VLADIMIROVA-ALADŽOVA 2012, 641.
46.	VELIKO TÂRNOVO	LOCALĂ	NECUNOSCUȚĂ	-	-	1	PISAREV 1985, 41-44.
48.	SEVLIEVO	LOCALĂ	ALLA TESTA D'ORO	-	-	1	BOTEVA 2017, 409-410.
49.	REG. SHUMEN	LOCALĂ	ALLA TESTA D'ORO	-	-	1	ŽEKOVA 2011, 509-510.
50	VÂRVOVKA	LOCALĂ	ALLA TESTA D'ORO	MUZEUL VELIKO TÂRNOVO	35 mm	1	PETRAKIEV 2018, 579.

BIBLIOGRAFIE

AUBERSON 2003 – A.-F. Auberson, *Qu'importe le flacon, pourvu qu'on ait ... la capsule*, A.-F. Auberson, D. Bugnon, L. Dafflon, J.-R. Gisler, M. Mauvilly, F. Saby, P.-A. Vauthey, *Arconciel, un arc-en-ciel de découvertes*, Cahiers d'Archéologie Fribourgeoise 5 (2003), p. 30-41.

BESCIU & SULIMAN 2007 – M. Besciu, M-G. Suliman, *Theriaca, between Mistery and Truth*, 38th International Congress for the History of Pharmacy, Sevilla, september, 2017, p. 19-22.

BONNEMAIN 2010 – B. Bonnemain, *La thériaque à l'époque moderne (XVIIe – au XXe siècle)*, RHP 58 (2010), 367, 3e trim., p. 301-310.

BOSC 2010 – J. L. Bosc, *Ce que fut la thériaque de Montpellier*, RHP 58 (2010), nr. 367, 3e trim., p. 285-294.

BOTEVA 2017 – N. Boteva, *Kapače za terjak ot muzeja Sevljevo*, Godišnik na Nacionalnija Arkeološki Muzej 13 (2017), Sofia, p. 409-410.

CÂNDEA 2007 – I. Cădea, *Alcuni coperchi in piombo appartenuti a capsule di terica veneziana e conservati nel Museo di Brăila*, in: C. Luca, G. Masi (eds.), *L'Europa Centro-Orientale e la Penisola italiana: quattro secoli di rapporti e influssi intercosi tra Stati e civiltà (1300-1700)*, Brăila-Venezia, p. 323-335.

CHAST 2010 – Fr. Chast, *La thériaque à l'époque moderne. Chronique d'une fin annoncée du XVIe au XIXe siècle*, RHP 58, 2010, 368, p. 493-510.

CUSTUREA 1983 - G. Custurea, *Monede de aur medievale descoperite în Dobrogea*, Pontica 16 (1983), p. 295-298.

CUSTUREA 1995-1996 - G. Custurea, *Câteva ponduri medievale descoperite în Dobrogea*, Pontica 28-29 (1995-1996), p. 323-328.

CUSTUREA 1998 - G. Custurea, *Noi ponduri medievale din Dobrogea*, Pontica 31 (1998), p. 307-308.

CUSTUREA 2002-2003 - G. Custurea, *Ponduri antice și medievale descoperite în Dobrogea*, Pontica 35-36 (2002-2003), p. 439-443.

CUSTUREA 2008 – G. Custurea, *Capsule de teriac descoperite în Dobrogea*, Pontica 41 (2008), p. 415-418.

CUSTUREA 2010 – G. Custurea, *Descoperirile monetare de pe raza Ester-Târgușor (jud. Constanța)*, Pontica 43 (2010), p. 471-507.

CUSTUREA 2011 – G. Custurea, *Circulația monedei venețiene Dobrogea*, SCN, s. n. 1 (2011), p. 113-120.

CUSTUREA & VELTER 2017 - G. Custurea, A.-M. Velter, *Monede medievale și moderne descoperite în Dobrogea (1223-1872)*, Pontica 50 (2017), p. 573-631.

DAVIDSON 1952 - G. Davidson, *Corinth. Results of excavation XII, The Minor Objects*, Princeton, 1952.

FLAHAUT 1998 – J. Flahaut, *La thériaque diatessaron ou thériaque de pauvres*, RHP 318 (1998), p. 173-182.

GERASIMOV 1963 - T. Gerasimov, *Olovni pohlpacheta za opakovka na Venetsianski teriak*, IAI 26 (1963), p. 277-280.

GHIĂȚĂ 1980 – A. Ghiăț, *Toponime și geografie istorică în Dobrogea medievală și modernă*, Memoriile Secției de științe istorice 4 (1980), 5, p. 29-61.

JURUKOVA 1977 - J. Jurukova, *Riadak monetoviden nametnik-olovna pohlpache za teriak*, Numizmatika, 11 (1977), 4, 24-28.

KARADJA 1953 – C. I. Karadja, *La thériaque venetienne et son emploi dans les Principautés Roumaines*, Revue d'Etude Roumaine 1 (1953), p. 116-129.

KLEIN 2005 – U. Klein, *Von Paradies zu Paradies: Theriak und Theriak-Kapseln*, Schweizer Münzblätter, 218, juni 2005, p. 35-42.

KLEIN 2010 – U. Klein, *Weitere Theriak-Kapseln*, Schweizer Münzblätter, 239, sept. 2010, p. 71-79.

KLEIN 2012 – U. Klein, *Theriak-Kapseln und kein Ende*, în: *Nummi Docenti Münzen-Schätze-Funde. Festschrift für Peter Ilisch zum 65. Geburtstag am 28. April 2012*, Osnabrück, p. 285-294.

KOITCHEVA 1988 – K. Koitcheva, *Olovini kapače za terjak*, Numizmatika 22 (1988), 3, p. 38-40.

LAURENT 1947 – V. Laurent, *Capsules métalliques de thériaque vénitienne à la testa d'oro*, BSH 28 (1947), p. 205-217.

MARKOV 2012 – N. Markov, *Beležki za razprostraneta na imitacija na venecianski terjak po bălgarskite zemi prez osmanskija period*, Numizmatika, sfragistika i epigrafika 8 (2012), p. 211-220.

MARKOV 2017 – N. Markov, *Beležki po povod namerenop naskoro kapače ot cadče za teriak ot Severozapadna Bălgarija*, Godišnik na Nacionalnija Arkheologičeski Muzei 13 (2013), Sofia, p. 411-416.

MARTIN 1972 – C. Martin, *Les capsules à thériaque*, Schweizer Münzblätter 86 (1972), p. 53-56.

NICOLAE 2005 – E. Nicolae, *O capsulă de teriac descoperită la Orheiul Vechi*, în: *Simpozion de Numismatică. Dedicat centenarului Societății Numismatice Române (1903-2003), Chișinău, 26-28 noiembrie 2003. Comunicări. Studii și note*, București, 2005, p. 181-184.

NIKOLOV 2014 – M. Nikolov, *Olovini kapačeta na ampuli ot terjak ot zemliščeta na C. Sadovo*, *Obščina Sungurlare*, Izvestija na muzeite ot Jugoistočno Bălgarija 26 (2014), p. 105-107.

PARASCHIV-GRIGORE 2017-2018 – E. Paraschiv-Grigore, *Theriac Lids from the National History Museum of Romania Collections*, CN 23-24 (2017-2018), p. 137-142.

PAROJCIC, STUPAR & MIRICA 2003 – D. Parojcic, D. Stupar, M. Mirica, *La thériaque: médicament et antidote*, Vesalius 9 (2003), 1, p. 28-32.

PETRAKIEV 2015 – I. Petrakiev, *Kapačeta za terjak ot halma Carevetc*, Numizmatika, sfragistika i epigrafika 11 (2015), p. 251-258.

PETRAKIEV 2016 – I. Petrakiev, *Neizvesten vid kapačeta za terjak ot Akhtopol*, Numizmatika, sfragistika i epigrafika 12 (2016), p. 225-232.

PETRAKIEV 2017 – I. Petrakiev, *Za edno nepoznata venecjanska apteka i nejnata lekarstvo v Bălgarija*, Prinosi kăm bălgarkală arheologija 8 (2017), p. 239-244.

PETRAKIEV 2018 – I. Petrakiev, *Imitacijata kapačeta za terjak na venecijaskata apteka „Alla Testa d'oro ot Velikotărnovsko*, Godišnik na Istoričeskija Fakultet na Velikotărnovskija Universitet“ Sv.Sv. Kiril i Metodii 34 (2018), 2, p. 578-588.

PISAREV, 1985 – A. Pisarev, *Olovni pokhlupačeta za terjak, zlaten jeton- zlaten amulet ot Veliko Tărnovo*, Godišnik na muzeite v Severna Bălgarija 2 (1985), p. 41-44.

PLETNIIOV 2003 – V. Pletniiov, *Kapačeta za ampuli za terjak ot Varna*, Arkheologija (2003), 1, p. 49-51.

PUERTO SARMIENTO 2009 – F. J. Puerto Sarmiento, *La Triaca Magna*, Madrid, 2009.

SAUCIUC-SĂVEANU 1943 – T. Sauciuc-Săveanu, *Inscripția unui capac de vas farmaceutic găsit la Mangalia*, RIR 13 (1943), 2, p. 1-8.

TONEV 1999 – A. Tonev, *Ošche edno kapače za terjak*, Numizmatične isledovanija 1-2 (1999), p. 48-49.

VĂTĂMANU 1967 – N. Vătămanu, *Teriaca în Țările Românești*, Farmacia 15 (1967), 1, p. 183-188.

VĂTĂMANU 1966 – N. Vătămanu, *O cutie teriacă, rară piesă de muzeu*, RM 3 (1966), 4, p. 344-345.

VLADIMIROVA-ALADŽOVA 2011 – D. Vladimirova-Aladžova, *Pokhlupačeta za terjak ot Bălgarija*, Arkheologija 1 (2011), 1, p. 114-120.

VLADIMIROVA-ALADŽOVA 2012 – D. Vladimirova-Aladžova, *Lid for Theriac Drug Jars from Melnik (Southwest Bulgaria)*, in: ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ ΣΩΤΗΡΟΣ ΘΑΣΙΩΝ. *Studia in honorem Iliæ Prokopov sexagenaria ab amicis et discipulis dedicata mare*, Sofia, 2012, p. 641-647.

ŽEKOVA 2000-2001 – Z. Žekova, *Olovni kapačeta za opakovka na venecijanski terjak ot regiona na Veliko Tărnovo*, *Isvestija – Veliko Tărnovo* 15-16 (2000-2001), p. 158-161.

ŽEKOVA 2011 – Z. Žekova, *Popătia na terjaka v Bălgarija, Ottuka započva Bălgarija, Materiali ot vtoraca nacionalna konferencija po istorija, akrheologija i kulturen turizm "Pătuvane kăm Bălgarija"* - Šumen, 16.05.2010, godina, Šumen, 2011, p. 508-515.

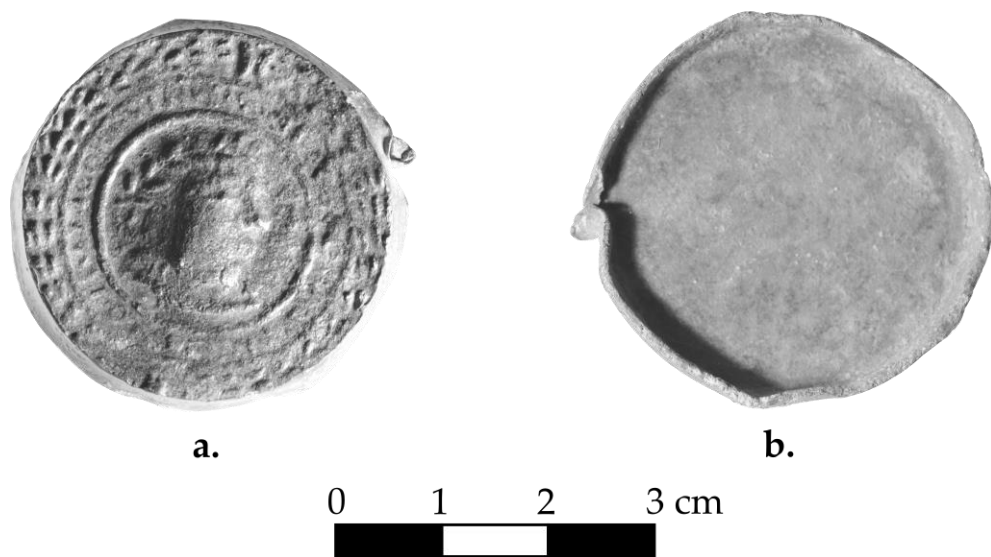

Fig. 2 – Capsulă de teriac descoperită la Plopeni (Inv. 83335).

Fig. 1 – Capsulă de teriac descoperită la Vâlcele (Inv. 83349).